

POLSKÉ HISTORICKÉ ČASOPISY V ROCE 2015 O SOUDOBÝCH DĚJINÁCH

JAROSLAV VACULÍK

In this survey of contemporary-history articles i Polish periodicals in 2015 the autor focus mostly on the quarterly of the History Institute of the Polish Academy of Sciences, Warsaw, Dzieje Najnowsze, the main contemporary-history journal in Poland. He also focuses on the monthly Pamięć.pl, which is published as Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej, and, more briefly, he discusses the periodicals Przegląd Zachodni, Kwartalnik Historyczny, Wiadomości Historyczne, Przegląd Historyczny and Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka.

Key words: Poland; Contemporary history; Periodical; 2015.

Ústřední polský časopis pro moderní dějiny *Dzieje Najnowsze* publikoval ve svém prvním čísle studii Mariusze Mazura z Lublina o komunistické propagandě proti Domácí armádě (Armija Krajowa – AK) v letech 1943–1955.¹ Autor uvádí, že konflikt Polské dělnické strany (PPR) se strukturami polského podzemního státu existoval od samého jejich vzniku. Komunisté obviňovali AK z údajného rozbití jednoty v boji s fašismem. Studie Krzysztofa Tarki z Opolí² přibližuje existenci dvoutýdeníku *Monitor Londyński*, který se postavil na podporu úřadujícího emigračního prezidenta Augusta Zaleského, proti kterému se stavěla většina exilových politických seskupení včetně generálního inspektora ozbrojených sil gen. Władysława Anderse. Význam placení členských příspěvků v komunistických stranách rozebírá na příkladu Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) a Polské sjednocené dělnické strany (PZPR) Marcin Żukowski z Gdaňska.³ Vládnoucí komunistické strany disponovaly nejen masovou členskou základnou (v roce 1980 měla PZPR 3 mil. členů, Rumunská KS 2,9 mil., SED 2,1 mil., KSČ téměř 1,7 mil.), ale představovaly také velkého zaměstnavatele. PZPR zaměstnávala v roce 1972 v ústředním sekretariátu 792 osoby, ve vojvodských sekretariátech 3093, okresních 7856 a závodních 855, na Vysoké škole společenských věd ÚV PZPR pracovalo 345 zaměstnanců. Strana a její satelitní organizace však byly financovány zvláště ze státních dotací. Např. v roce 1984 polský Svaz socialistické mládeže hradil většinu výdajů ze státního rozpočtu. Studie Daniela Czerwińskiego přibližuje činnost základní organizace PZPR při vojvodském úřadu Veřejné bezpečnosti v Gdaňsku v letech 1949–1956.⁴ Stranické organizace PPR existovaly v každé organizační součásti aparátu Bezpečnosti již v letech 1945–1948. Stranická příslušnost většiny funkcionářů dávala straně možnost kontroly práce aparátu Bezpečnosti. Stranické vedení udávalo hlavní směry činnosti aparátu represe a funkcionáři politické policie byli jejím „ozbrojeným ramenem“. Se stanoviskem duchovních Gdaňského Pomoří k událostem prosince 1970 seznamuje Piotr Abryszeński.⁵

¹ MAZUR, M.: *Propaganda komunistyczna wobec Armii Krajowej (AK) w latach 1943–1955*. *Dzieje Najnowsze*, 2015, č. 1, s. 61–80.

² TARKA, K.: „*Monitor Londyński*“ – krótki żywot pisma „zamkowych“ legalistów. Tamtéž, s. 81–88.

³ ŻUKOWSKI, M.: *Finansowe i ideologiczne znaczenie składek członkowskich w partiach komunistycznych (KPZR i PZPR)*. Tamtéž, s. 89–122.

⁴ CZERWIŃSKI, D.: *Działalność Komitetu Zakładowego PZPR przy WUBP w Gdańsku w latach 1949–1956*. Tamtéž, s. 123–136.

⁵ ABRYSZEŃSKI, P.: *Stanowisko duchownych Pomorza Gdańskiego wobec Grudnia 1970 w świetle dokumentów SB*. Tamtéž, s. 137–154.

Po zprávě o výbuchu stávky v gdaňské loděnici 14. prosince 1970 jednal předseda Vojvodské národní rady s místním biskupem. Eskalaci konfliktu církev považovala za tragédii. Kdyby polští biskupové nepřistoupili k akcím směřujícím k uklidnění, byli by obviněni ze zostřování situace. O internaci Lecha Wałęsy po vyhlášení stanného práva v prosinci 1981 píše Grzegorz Majchrzak z Varšavy.⁶ PZPR usilovala o to, aby Wałęsa učinil prohlášení, že demonstrace, stávky a konspirace k ničemu nepovedou. Nakonec se ale na ničem nedomluvili a ministr vnitra Czesław Kiszczak Wałęsu označil za tvrdého vyjednavče.

Českých dějin se dotýká studie Piotra Pałyse z Opolí o ratibořském incidentu v červnu 1945 publikovaná ve druhém čísle časopisu.⁷ Do 14. června 1945 jednotky Československé armády obsadily osm obcí na Ratibořsku obývaných tzv. Moravci. Polská vláda požadovala odchod československých oddílů a hrozila dalekosáhlými konsekvencemi. Již 17. června 1945 informoval státní tajemník v československém ministerstvu zahraničních věcí Vladimír Clementis polského viceministra Józefa Olszewského o dosažení porozumění, na základě kterého československé oddíly opustily obsazený prostor. Na schůzi československé vlády 18. června Clementis řekl, že šlo jen o zajištění určitého úseku paží železnice, a to podle dohody, kterou měla dříve ČSR s Německem.

Rovněž třetí číslo časopisu *Dzieje Najnowsze* přineslo několik zajímavých studií k válečným a poválečným dějinám. Oskar Borzęcki (Stalowa Wola) se rozepisuje o jednom oddílu kontrarozvědky Domácí armády ve Varšavě.⁸ Jednotka dosáhla řady spektakulárních úspěchů v infiltraci hlavního štábu Lidové gardy spolupracující se sovětskou rozvědkou. Zabývala se nejen bojem se sovětskou agenturou, ale získala i cenné informace o agentuře gestapa.

Nad účastí východoevropských dobrovolníků v německých oddílech pacifikujících varšavské povstání se zamýšlí Hubert Kuberski z Varšavy.⁹ Uvádí, že každá německá jednotka měla přinejmenším od roku 1943 přiděleny cizí dobrovolníky. Největší procento z nich tvořili Rusové, kterých v německých jednotkách bylo 300 tisíc, na druhém místě byli Ukrajinci (220 tisíc). Byli mezi nimi i příslušníci dalších sovětských republik, a to 180 tisíc Turkestánců, ke kterým byli zařazeni Kazaši, Kirgizové, Tadžikové a Uzbeki. Podle autora největší zločiny na civilním obyvatelstvu zůstávají pro badatele terra incognita, a to z nedostatku ochoty veteránů německé policie, SS a Wehrmachtu podat pravdivé informace o dění ve Varšavě.

Co psaly německé noviny o varšavském povstání sleduje Piotr Lysakowski.¹⁰ První informace o varšavském povstání se v německých novinách objevily až po dvou týdnech po jeho vypuknutí. Celkem bylo publikováno o povstání čtyřicet článků, v nichž autoři ukazovali na věrolomnost Spojenců, kteří ponechali Poláky bez pomoci, a Sovětů, kteří odmítli spojeneckým letadlům přistávat na svých letištích. Němečtí novináři charakterizovali povstání jako akt způsobený nedostatkem rozvahy a střizlivého zhodnocení situace. Za utrpení civilního obyvatelstva nesla prý zodpovědnost polská exilová vláda a vůdci povstání v čele s gen. Borem.

Příspěvkem k poválečným obecným dějinám je článek Joanny Maj z Lodže, která se zabývá rolí Indie v OSN za vlády premiéra Néhrua.¹¹ Néhru, který byl premiérem v letech 1947–1964, byl ideovým tvůrcem Hnutí nezúčastněných, stoupencem afroasijské solidarity. Autorka zdůra-

⁶ MAJCHZAK, G.: *Kulisy „listu kaprala do generala“*. Tamtéž, s. 155–166.

⁷ PAŁYS, P.: *Na krawędzi konfliktu zbrojnego. Incydent raciborski z czerwca 1945 r. i jego bezpośrednie reperkusje*. *Dzieje Najnowsze*, 2015, č. 2, s. 93–108.

⁸ BORZECKI, O.: *Brygada Korwina w szeregach ZWZ-AK w latach 1941–1943*. *Dzieje Najnowsze*, 2015, č. 3, s. 49–74.

⁹ KUBERSKI, H.: *Wschodnioeuropejscy ochotnicy cudzoziemscy w niemieckich oddziałach Ostheer, SS i policji pacyfikujących Powstanie Warszawskie. Casus „własowców“, Kałmuków i SS Galizien*. Tamtéž, s. 75–106.

¹⁰ LYSAKOWSKI, P.: *Powstanie Warszawskie w opiniach wybranych niemieckich gazet*. Tamtéž, s. 107–134.

¹¹ MAJ, J.: *Rola Indii w ONZ według koncepcji politycznej J. Nehrua*. Tamtéž, s. 135–146.

zňuje obsah řečí, které premiér pronesl na Valném shromáždění OSN v letech 1948, 1956 a 1960. Připomíná také indické pořadatelství mezinárodní konference UNESCO v roce 1956.

Reakce Carterovy administrativy na komunistický převrat v Afganistánu a vstup sovětské armády do této země zkoumá Lukasz Jureńczyk z Bydhoště.¹² Článek polského politologa prezentuje vnitřní napětí mezi členy americké administrativy, kteří měli největší vliv na formování zahraniční politiky USA vůči Afganistánu a SSSR. Analyzuje rozhodnutí politického, hospodářského a vojenského charakteru přijatá americkou vládou vůči těmto zemím a jejich konsekvence. Teprve po sovětské invazi přijaly USA odpovídající kroky vůči SSSR. Představitelé americké administrativy dospěli k závěru, že pomoc afgánským mudžahedínům bude geniálním strategickým tahem.

Przegląd Historyczny přispěl k moderním dějinám několika studiemi teprve ve svém třetím čísle. Gregorz Berndt z Gdaňska se zabývá každodenností v židovských ghettech zřízených nacisty na území bývalého Poleského vojvodství, které 17. září 1939 okupovala Rudá armáda a poté 22. června 1941 Wehrmacht. V roce 1931 zde žilo 113 988 Židů, ve větším počtu ve 45 lokalitách, zvláště v Brestu a Pinsku. Většina území Polesí připadla k Říšskému komisariátu Ukrajina, severní část k Říšskému komisariátu Východ. V prvním období německé okupace nebyly kontakty mezi židovským a nežidovským obyvatelstvem omezovány. Předpisy o úplné separaci židů byly rigorózně uplatňovány teprve v poslední době před holocaustem, kdy většina židů byla uzavřena v hlídaných getthech. Dozor nad židy prováděla pomocná policie složená hlavně z Bělorusů a Ukrajinců. Desítky tisíc mužů a žen vykonávali práci ve prospěch německého válečného potenciálu. K holocaustu polských židů došlo ve druhé polovině roku 1942, kdy zahynulo více než 100 tisíc osob.¹³

Vztahy mezi ukrajinskými nacionalisty a řeckokatolickou církví v Německu po druhé světové válce přibližuje Bernadetta Wójtowicz-Huber z Varšavy.¹⁴ Bezprostředně po druhé světové válce se v Německu nacházely dva miliony Ukrajinců. Byli to hlavně totálně nasazení na nucených pracích, váleční zajatci a političtí vězni v koncentračních táborech. V prvních měsících po skončení války se většina z nich vrátila na Ukrajinu. V Německu a Rakousku zůstalo okolo 200 tisíc Ukrajinců. Postup Rudé armády na západ vedl k exodu činitelů angažujících se v hnutí za nezávislost Ukrajiny. V emigraci se octly ukrajinské instituce, straničtí aktivisté a zbytky struktur řeckokatolické církve nejen z Haliče, ale i z Berlína, obsazeného Rudou armádou. Centrem ukrajinské emigrace se stalo jižní Německo, které bylo součástí americké okupační zóny. Politicko-společenský a náboženský život Ukrajinců se koncentroval v Mnichově. Všechna ukrajinská seskupení prezentovala pozitivní vztah k církvi. Nejpoctivější byli banderovci, kteří tvořili největší část praktikujících věřících.

Předmětem zájmu Przemysława Kordose z Varšavy je vlastenecká výchova potomků řeckých uprchlíků, kteří odešli ze severní části Kypru po turecké invazi v roce 1974. K té došlo poté, kdy se radikální kyperští Řekové pokusili s pomocí řecké vojenské junty připojit ostrov k Řecku. Turecko obsadilo 37 % území Kyperské republiky a v roce 1983 vyhlásilo Severokyperskou tureckou republiku. Svě bydliště muselo změnit 150 tisíc Řeků a 45 tisíc Turků. Pro potomky utečenců je situace rozděleného ostrova čímsi přirozeným, jedinou skutečností, kterou znají. Proto v řeckých školách na Kypru existuje vzdělávací program nazvaný „Nezapomínám a bojuji“, který připomíná důsledky turecké invaze.¹⁵

¹² JURAŃCZYK, L.: *Reakcja administracji Jimmiego Cartera na komunistyczny przewrót i wkroczenie wojsk sowieckich do Afganistanu*. Tamtéž, s. 147–164.

¹³ BERENDT, G.: *Codziennosc getta na Polesiu w latach 1941–1942*. *Przegląd Historyczny*, 2015, č. 3, s. 489–517.

¹⁴ WÓJTOWICZ-HUBER, B.: *Relacje pomiędzy nacionalistami ukraińskimi a Kościołem greckokatolickim w Niemczech po II wojnie światowej*. Tamtéž, s. 519–529.

¹⁵ KORDOS, P.: *„Nie zapominać i walczyć“*. *Potomkowie greckocypryjskich uchodźców uczą się o skutkach inwazji tureckiej*. Tamtéž, s. 531–549.

Časopis Západního ústavu *Przegląd Zachodni* přinesl ve svém prvním čísle stať Agnieszky Kiszteľińska-Węgrzyńska z Lodže o návštěvách rakouského kancléře Bruno Kreiského v Polsku.¹⁶ Autorka uvádí, že i když se v letech studené války ocitly Polsko a Rakousko na opačných stranách železné opony, usilovaly od roku 1945 o oboustranné uznání a možnosti vzájemné spolupráce. Přibližuje průběh a výsledky návštěvy rakouského ministra zahraničních věcí B. Kreiského ve Varšavě v březnu 1960 a čtyř návštěv kancléře Kreiského v červnu 1973, lednu – únoru 1975, září 1976 a listopadu 1979.

Ve druhém čísle časopisu najdeme studii Krzystofa Siweka z Wrocławu o americkém projektu zmezinárodnění Slezska a polsko-německé hranice v letech 1945–1949.¹⁷ Dle autora, Truman byl v Postupimi proti polské administrativě na bývalých německých územích, která představovala polskou okupační zónu v Německu zřízenou bez souhlasu anglosaských mocností. USA a Velká Británie vyjadřovaly výhrady k postavení území mezi Odrou a Lužickou Nisou, zvláště mezi Nisou Kladskou a Lužickou. Doporučovaly ponechání tohoto území v hranicích Německa nejen z důvodů etnických a historických, ale také v obavě ze vzniku velkých ekonomických a demografických problémů. Jediným regionem, který Washington byl ochoten přenechat Polsku, bylo Opolské Slezsko. Státní departement se kategoricky stavěl proti přesunu hranice na linii Odra – Lužická Nisa a maximálně připouštěl hranici po linii Odry. Podle amerického velvyslance v Moskvě Averella Harrimana území Slezska bylo pro Německo potravinovou základnou a zdrojem uhlí, zinku apod. USA nakonec jako kompromis uznaly polskou administrativu na východ od Odry a Lužické Nisy do mírové konference s Německem. USA, dle Byrnes, nedaly souhlas k cesi žádného konkrétního teritoria.

Ohlasem osídlovací politiky na polských „znovuzískaných“ územích v československém tisku v letech 1945–1948 se zabývá Karolina Ćwiek-Rogalska z Varšavy.¹⁸ Autorka analyzovala 22 články publikované v československém tisku vydávaném v pohraničí českých zemí. Jmenovitě šlo o krajský týdeník KSC pro severočeské pohraničí vycházející v Ústí nad Labem Sever (později Průboj) a týdeník Národní fronty v Chebu Chebsko, jedenkrát cituje národněsocialistické Hraničářské slovo (chybně uvádí jako vydavatele Českou stranu národně sociální). Pramená základna této případové studie je tedy velmi úzká. Autorka dospěla k závěru, že texty publikované v českém tisku vydávaném v pohraničí nastínily pokusy o vytvoření slovanské jednoty, i když vnucené geopolitickou konfigurací.

Národnostní problematikou v Rakousku po druhé světové válce se zabývá Ewa Godlewska.¹⁹ Připomíná, že Rakousko patří ke státům s dlouhou tradicí ochrany práv národnostních menšin. Jednotlivé národnostní skupiny mohou využívat všechna jazyková, školská a kulturní práva. Nejaktivněji se projevují Slovinci v Korutanech, kteří nejvíce akcentují svoji odlišnost, což vyvolává negativní reakce ze strany ostatního rakouského obyvatelstva. Upozorňuje na absenci rakouského vyrovnání s minulostí, zejména veřejného odsouzení pohledů glorifikujících politiku A. Hitlera. Cituje rakouského spisovatele Martina Pollacka, podle kterého jsou Rakušané historickými ignoranty, „kteří nevypracovali žádnou domácí práci z dějepisu“. Otázkou německého majetku v Rakousku po druhé světové válce se zabývá Agnieszka Kiszteľińska-Węgrzyńska

¹⁶ KISZTEŁIŃSKA-WĘGRZYŃSKA, A.: *Z historii dyplomacji polsko-austriackiej w latach 70. XX wieku. Wizyty kanclerza Austrii Bruno Kreiskyego*. *Przegląd Zachodni*, 2015, č. 1, s. 139–156.

¹⁷ SIWEK, K.: *Amerykański projekt umiędzynarodowienia Śląska i granicy polsko-niemieckiej w latach 1945–1949*. *Przegląd Zachodni*, 2015, č. 2, s. 131–148.

¹⁸ ĆWIEK-ROGALSKA, K.: *Wizje zjednoczonej Słowiańszczyzny a politika osiedleńcza na „Ziemiach odzyskanych“ w pogranicznej prasie czechosłowackiej w latach 1945–1948*. Tamtéž, s. 149–174.

¹⁹ GODLEWSKA, E.: *Wpływ II. wojny światowej na kwestię narodowościową w Austrii*. Tamtéž, s. 239–253.

z Lodže.²⁰ Uvádí, že otázka německého majetku v Rakousku je spjata s tématem zodpovědnosti této země za podíl na druhé světové válce. Německý majetek, který zůstal na území Rakouska, viditelně zesílil jeho hospodářský potenciál, zatímco zákaz hospodářské integrace s Němcem otevřel nové možnosti a perspektivy spolupráce s neutrálními a východními státy.

Vznik Světové banky a její činnost v letech 1944–1948 jsou předmětem zájmu Łukasze Chereka z Gdańska.²¹ Činnost Světové banky byla zaměřena zpočátku hlavně na země západní Evropy, aby se po několika letech zaměřila na země Latinské Ameriky. Byly to dvě oblasti, jejichž podpora byla v životním zájmu USA. Předseda Světové banky John McCloy chtěl, aby činnost banky, Trumanova doktrína a Marshallův plán byly částí společné koordinované politiky podpory spojenců USA vůči komunistickým zemím.

Místem Velké Británie v procesu evropské integrace v letech 1945–1950 se zabýval Marek Mikołajczyk z Poznań.²² Autor uvádí, že příchod Labour Party k moci v roce 1945 nevedl ke změně dosavadní politiky Velké Británie vůči Evropě. V letech 1945–1950 nadále dominovala představa o odlišnosti a výlučnosti Velké Británie a prioritním významu impéria. Kromě toho v důsledku války zesílily svazky s USA, které byly labouristy považovány za strategického partnera.

Spojené státy po druhé světové válce charakterizuje Jadwiga Kiwerska z Poznań.²³ Přelomem v americké zahraniční politice byla Trumanova doktrína. Poskytnutí garancí bezpečnosti Řecku a Turecku, doplněné finančními podporami, znamenalo, že Washington rozšiřuje rozsah svých životních zájmů na Evropu. Poprvé v historii se USA rozhodly intervenovat v době míru do vnitřních záležitostí státu ležícího mimo západní polokouli. Politika USA se stávala globální a USA přejaly roli světového vůdce s daleko jdoucími konsekvencemi.

Časopis pro učitele dějepisu *Wiadomości Historyczne* přinesl ve svém prvním čísle studii Stanisława Zajáce o vzniku a činnosti tzv. granátové policie v Generálním gouvernementu.²⁴ Po pádu Varšavy v září 1939 státní policie měla zůstat ve službě, aby udržovala pořádek. Formálně byla tzv. Polská policie zřízena nařízením Hanse Franka ze 17. prosince 1939. Měla bojovat proti černému obchodu, dohlížet na ceny, vymáhat kontingenty, bojovat proti nelegálním zabijačkám, hledat osoby vyhýbající se nuceným pracím, hlídat židovská ghetta, stíhat ukrývající se Židy, podílet se na pacifikačních akcích a bojovat proti partyzánům. Tato policie měla v dubnu 1942 celkem 11 500 osob. Z nich ale jen 10 % se uvědoměle angažovalo na straně nepřítele, zatímco 15 % spolupracovalo s Londýnem. Mezi kolaborací a odbojem bylo mnoho dalších postojů.

Poválečná akce Visla se stala předmětem zájmu Marka Białokura.²⁵ Akce proběhla v dubnu až srpnu 1947 a směřovala k nucenému vysídlení Ukrajinců, Bojků a Lemků, kteří byli podezříváni z podpory Ukrajinské povstalecké armády (UPA), z jihovýchodního Polska. Po skončení války žilo na území nového Polska 700 tisíc Ukrajinců. Organizace ukrajinských nacionalistů bránila realizaci dohody o výměně obyvatelstva mezi SSSR a Polskem, jmenovitě odsunu Ukrajinců z Polska do SSSR. Jednotlivé oddíly UPA nutily místní obyvatelstvo ukrajinské národnosti ke spolupráci a odmítnutí trestaly nejen zabráním jmění, ale i smrtí. Teroru byli vystaveni

²⁰ KISZTELIŃSKA-WĘGRYŃSKA, A.: *Kwesta własności niemieckiej w Austrii jako problem międzynarodowy w latach 1945–1949*. Tamtéž, s. 217–238.

²¹ CHEREK, Ł.: *Powstanie Banku Światowego oraz jego działalność w świetle doktryny Trumana i planu Marshalla 1944–1948*. Tamtéž, s. 115–130.

²² MIKOŁAJCZYK, M.: *Wielka Britania wobec integracji Europejskiej w latach 1945–1950*. Tamtéž, s. 71–96.

²³ KIWERSKA, J.: *Mocarstwo globalne. Stany Zjednoczone po II wojnie światowej*. Tamtéž, s. 97–114.

²⁴ ZAJĄC, S.: *Dylematy „granatowej” policji*. *Wiadomości Historyczne*, 2015, č. 1, s. 41–48.

²⁵ BIAŁOKUR, M.: *Akcja/Operacja „Wisła”*. Tamtéž, č. 2, s. 37–45.

Ukrajinci, kteří spolupracovali s Poláky, zvláště smíšené rodiny. V důsledku akce Wisla se počet příslušníků UPA v této oblasti snížil z 2402 na 563. Přesídleno bylo téměř 137 tisíc osob.

Ve druhém čísle časopisu se zabývala poválečnými demografickými změnami ve Štětíně Małgorzata Machałek.²⁶ Ve Štětíně žilo v roce 1939 celkem 383 tisíc Němců. Koncem války německé úřady 200 tisíc obyvatel evakovaly před blížící se frontou. Část z nich se po válce vrátila, aby byli v letech 1946–1947 vysídleni do Německa. Ještě v letech 1956–1959 odešlo ze Štětína několik set Němců.

Ve třetím čísle časopisu se Barbara Kubis z Opolí zabývá osudy pěvecké hvězdy meziválečné Varšavy Wiery Gran, která jako Weronika Grynberg pocházela z ruské židovské rodiny.²⁷ Za války žila s matkou a sestrami ve varšavském ghettu a zpívala v kavárnách. Když v lednu 1945 přišli Rusové, byla zatčena, vyslýchána a nucena k přiznání ke kolaboraci s Němci, což neučinila. Po válce se usídlila v Paříži, kde zemřela v roce 2007. Židovské problematice se věnuje také Stanisław Szynkowski, který popisuje osudy obyvatel malého ghetta v Malopolsku.²⁸ V roce 1942 zde bylo zastřeleno 881 Židů.

Čtvrté číslo časopisu uveřejnilo stať Alicje Bartnické o osobnostech, které se podílely na integraci Evropy.²⁹ Autorka podává krátké biografie Konráda Adenauera, Winstona Churchilla, Jean Monneta, Roberta Schumana, Alcide de Gasperiho, Paula-Henriho Spaaka, Charlese de Gaulle a dalších. Migračními hnutími v současném světě se zabývá Mateusz Maleszka.³⁰ Za jeden z nejvýznamnějších problémů Evropy považuje realizaci politiky vůči imigrantům hledajícím azyl nebo možnosti ekonomického vzestupu. Problematikou Řecka se zabývá Józef Szewczyk.³¹ Dospěl k závěru, že je zapotřebí reform a změn zásad spolupráce v rámci Evropské unie, která nemůže být nástrojem několika hospodářsky silných států, především Německa, které dnes fakticky řídí Evropu, přičemž zbytek je jen fasáda.

Časopis *Przegląd Historyczno-Wojskowy* přinesl v prvním čísle studii Roberta Czuldy z Lodže o britsko-sovětském vpádu do Íránu v roce 1941.³² Cílem článku je přiblížení a analýza společné agrese Velké Británie a SSSR proti neutrálnímu Íránu, který disponoval bohatými zásobami ropy a těsně spolupracoval s Třetí říší.

Druhé číslo časopisu přineslo stať Waldemara Grabowského o polské námořní misi ve Středozemním moři za druhé světové války.³³ Ve třetím čísle najdeme studii Marie Pasztor o polsko-italských vztazích v letech 1945–1946.³⁴

Čtvrtletník *Kwartalnik Historii Żydów*, který vydává Židovský historický ústav ve Varšavě, přinesl ve svém prvním čísle studii Piotra Eberhardta o počtu a rozmístění židovského obyvatelstva v Evropě ve 20. století.³⁵ Ve 30. letech bylo nejvíce evropských Židů v Polsku – 3,1 mil., tj. 33 %, dále v SSSR 2,7 mil. (29 %) a Rumunsku 0,8 mil. (9 %). V roce 1941 jich bylo nejvíce na území Ukrajiny 3 mil. (31 %), Generálního gouvernementu 2,3 mil. (23 %) a Maďarska 743 tisíc

²⁶ MACHALEK, M.: *Szczecin na tle powojennych przemian ludnościowych*. Tamtéž, č. 2, s. 46–50.

²⁷ KUBIS, B.: *Wiera Gran-newinna czy kolaborantka?* Tamtéž, č. 3, s. 9–12.

²⁸ SZYNKOWSKI, S.: *Małe getto, mała Zagłada-Mszona Dolna*. Tamtéž, s. 13–14.

²⁹ BARTNICKA, A.: *Ojcowie założyciele Europy*. *Wiadomości Historyczne*, 2015, č. 4, s. 18–22.

³⁰ MALESZKA, M.: *Ruchy migracyjne we społecznym świecie*. Tamtéž, s. 25–27.

³¹ SZEWCZYK, J.: *Grecka lekcja*. Tamtéž, s. 17.

³² CZULDA, R.: *Brytyjsko-sowietcka agresja na Iran w 1941 roku. Przyczyny, przebieg i konsekwencje*. *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, 2015, č. 1, s. 47–74.

³³ GRABOWSKI, W.: *Polska Misja Morska w rejonie Morza Śródziemnego w czasie II wojny światowej*. Tamtéž, č. 2, s. 91–114.

³⁴ PASZTOR, M.: *2 Korpus Polski a stosunki polsko-włoskie w latach 1945–1946*. Tamtéž, č. 3, s. 85–106.

³⁵ EBERHARDT, P.: *Liczebność i rozmieszczenie ludności żydowskiej w Europie XX wieku*. *Kwartalnik Historii Żydów*, 2015, č. 1, s. 88–109.

(8 %). Podle údajů z roku 1950 bylo nejvíce evropských Židů v SSSR 2 mil. (64 %), Velké Británii – 450 tisíc (14 %) a Francii 235 tisíc (7 %). Údaje z roku 2000 uvádí, že z celkového počtu 1,6 mil. Židů v Evropě žilo nejvíce ve Francii 520 tisíc (33 %), Rusku 290 tisíc (19 %) a Velké Británii 276 tisíc (18 %). Během let 1950–2000 se počet evropských Židů snížil dvakrát z 3 mil. na 1,6 mil.

Kwartalnik Historyczny Karta přinesl v roce 2015 ve svém 82. čísle studii Anny Richter o internačních táborech pro oponenty gen. Władysława Sikorského v Anglii v letech 1939–1942.³⁶ Polští důstojníci v emigraci byli gen. Sikorským rozděleni do čtyř skupin: a) na místech; b) rezerva; c) k dispozici; d) škodliví. Nevhodní měli být umístěni v důstojnickém táboře na ostrově Buta ve Skotsku. Dlouhé měsíce nečinnosti v táboře negativně ovlivnily psychiku důstojníků.

Následující číslo 83 publikovalo stat' Zofie Wieluńskiej o polských utečencích v Rumunsku v roce 1939.³⁷ Přibližuje každodennost Poláků, kteří se po zářijové porážce uchýlili do neutrálního Rumunska. Přes Constanțu byly do Francie evakuovány také zásoby polského zlata (4 tuny ponechány v Rumunsku), kulturní cennosti, několik vagonů zbraní a státní dokumenty. Vláda a prezident překročili hranici do Rumunska v Kutach 17. září 1939. Hranice překročil také vrchní velitel Edward Śmigły-Rydz se svým štábem. Záchranu v Rumunsku našlo okolo 50 tisíc Poláků. Pro většinu z nich to byla jen zastávka na cestě na Západ. Vojáci byli v Rumunsku internováni (asi 25 tisíc).

V 84. čísle píše bývalý polský velvyslanec v České republice a na Slovensku Andrzej Krawczyk o emocích na polské Spiši.³⁸ Autor se ptá, proč společnosti hovořící stejným jazykem zůstávají vůči sobě nepřátelské. Uvádí, že emoce již částečně vprchaly. Skupina lidí na polské Spiši a Oravě pociťující odtržení od slovenské vlasti není s rodinami větší než tisíc osob.

Kwartalnik Historyczny přinesl ve svém prvním čísle studii dvou rumunských historiků ze Sibině a Jassů Sorina Radu a Floriuse Solomona, kteří se zaměřili na činnost rumunské rolnické organizace vedené Petrem Grozem.³⁹ Groza byl jedním z nejbohatších Rumunů, prošel různými stranami, byl známý svými kontakty s komunisty. Společně s nimi se v roce 1943 podílel na vytvoření Vlastenecké protihitlerovské fronty. Po královském převratu v roce 1944 vstoupil spolu s komunisty do Národně-demokratické fronty a stal se vicepremiérem. V roce 1945 jej Sověti vnutili králi jako premiéra. K rozpuštění Grozovy rolnické organizace a jejímu sloučení s komunistickou stranou došlo v roce 1953.

³⁶ RICHTER, A.: *Wyspa Węży. Obrazy odosobnienia dla pracowników gen. Władysława Sikorskiego 1939–1942*, Karta, 2015, č. 82, s. 96–116.

³⁷ WIELUŃSKA, Z.: *Doświadczenie Rumunii*. Karta, 2015, č. 83, s. 62–80.

³⁸ KRAWCZYK, A.: *Emocje na Polskim Spiszu*. Karta, 2015, č. 84, s. 138–140.

³⁹ RADU, S. – SOLOMON, F.: *Chłopskie organizacje polityczne w komunistycznej Rumunii: casus Frontu Oraczy (1945–1953)*. Kwartalnik Historyczny, 2015, č. 1, s. 107–130.